

F A T U M E R

400 PTA

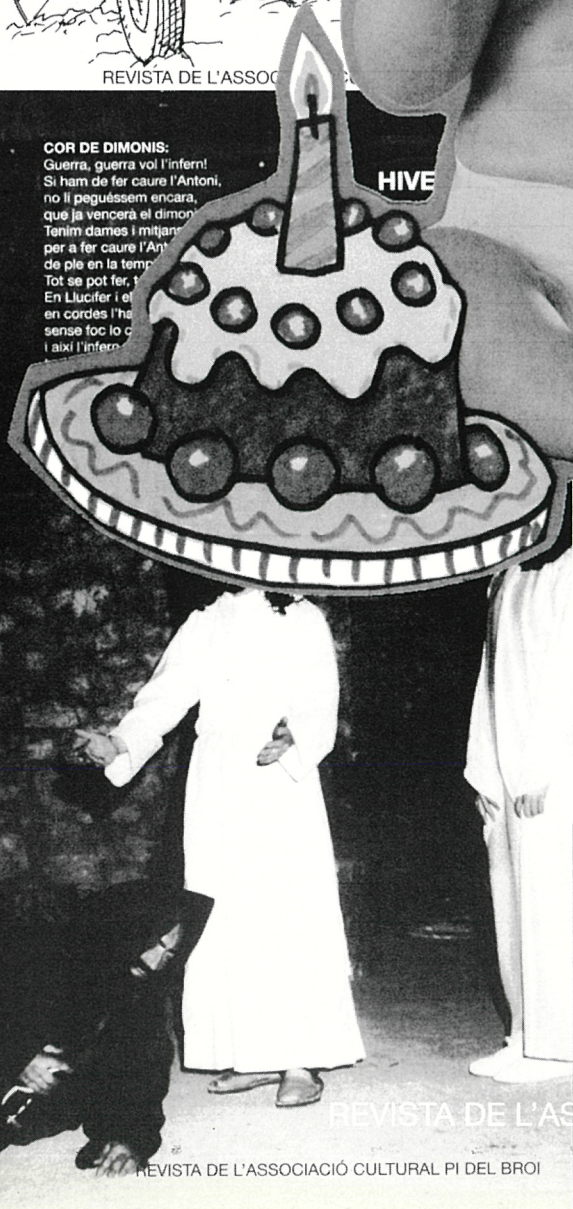

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

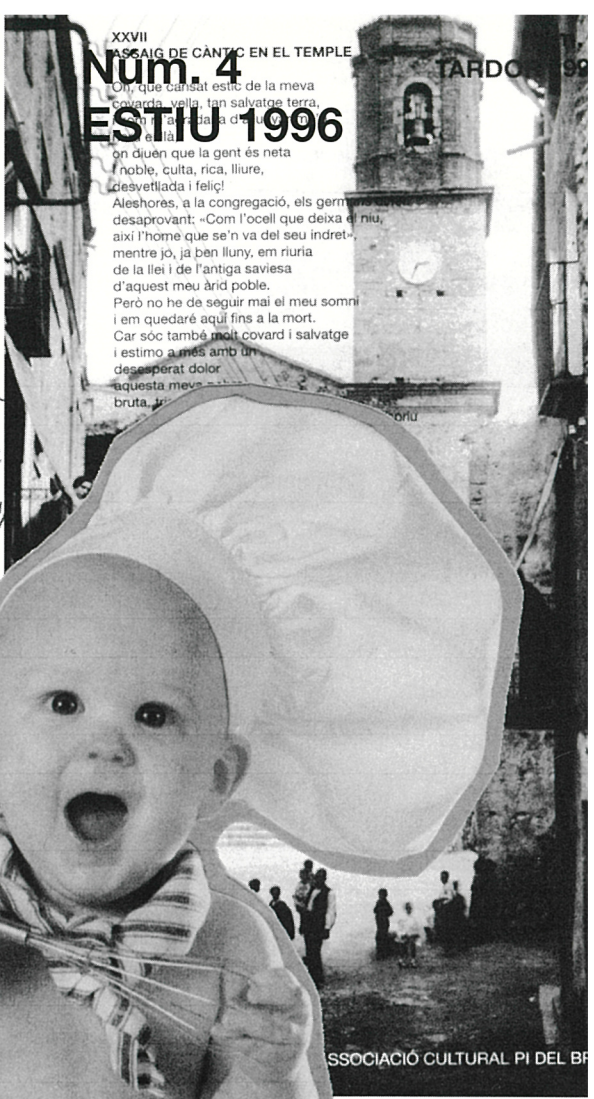
COR DE DIMONIS:

Guerra, guerra vol l'infern!
Si ham de fer caure l'Antoni,
no li peguéssim encara,
que ja vencera el dimoni.
Tenim dames i mitjans
per a fer caure l'Antoni
de ple en la tempesta.
Tot se pot fer, tot se pot fer,
En Llucifer i en els seus
en cordes l'ha agafat,
sense foc lo còndol
i així l'infern.

HIVE

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

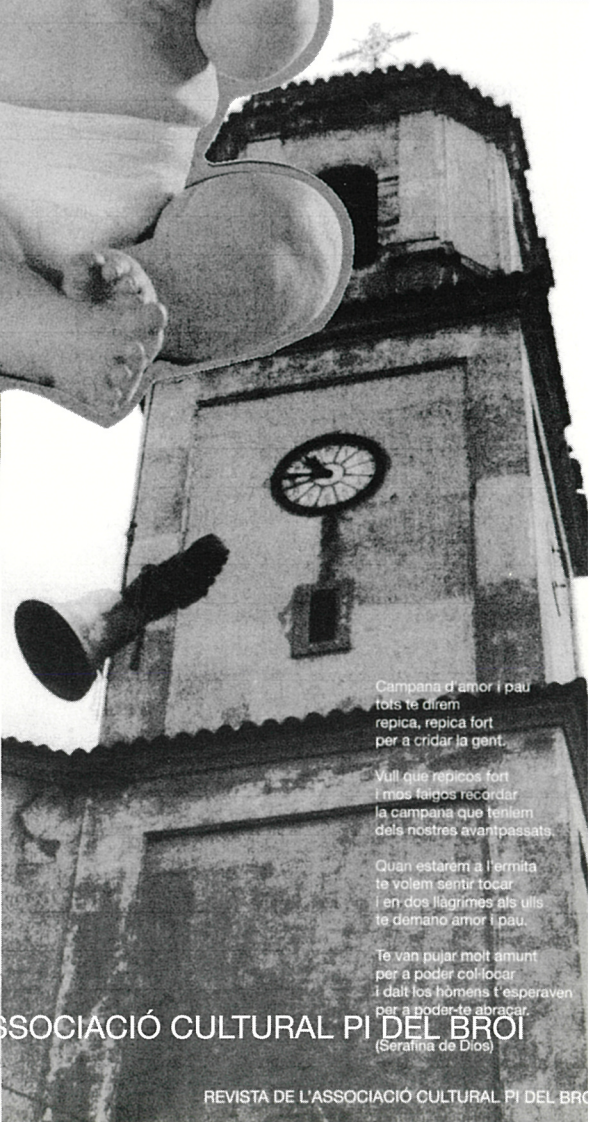

XXVII
ASSAIG DE CÀNTIC EN EL TEMPLE
Num. 4
ESTIU 1996

TARDO 99

Oii, que cansat estic de la meua
covardia, vella, tan salvatge terra,
de la meua covardia, tan salvatge terra,
on diuen que la gent és neta
i noble, culta, rica, lliure,
desvetllada i feliç!
Aleshores, a la congregació, els germans
desaprovant: «Com l'ocell que deixa el niu,
així l'home que se'n va del seu indret»
mentre jo, ja ben lluny, em riuria
de la llei i de l'antiga saviesa
d'aquest meu àrid poble.
Però no he de seguir mai el meu somni
i em quedaré aquí fins a la mort.
Car sóc també molt covard i salvatge
i estimo a més amb un
desesperat dolor
aquesta meua terra
bruta, i...

ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

Campana d'amor i pau
tois te direm
repica, repica fort
per a cridar la gent.

Vull que repicos fort
i nos falgos recordar
la campana que teniem
dels nostres avantpassats.

Quan estarem a l'ermita
te volem sentir tocar
i en dos flàgrimes als ulls
te demano amor i pau.

Te van pular molt amunt
per a poder col·locar
i dalt los hòmens t'esperaven
per a poder-te abraçar.

(Serafina de Dios)

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

TELÈFONS D'INTERÈS

- Ajuntament del Pinell	42 62 31	- Consell Comarcal Gandesa	42 00 18
- Metge del Pinell	42 60 61	- D.A.R.P. Gandesa	42 01 46
- Guardia Civil Pinell	42 62 32	- Punt d'Informació Juvenil	42 06 14
- Ambulàncies Creu Roja Gandesa	42 06 97	- Estació autobusos Gandesa	42 09 10
urgències	42 00 36	- RENFE Móra la Nova	40 03 49
- Creu Roja Batea	43 05 00	- RENFE Tortosa	44 26 25
- C.A.P. Gandesa Ambulatori	42 09 65	- Avaries telèfon	002
- Ambulatori Tortosa	50 03 33	- Avaries llum	44 00 32
- Residència Verge de la Cinta	44 33 00	- Bombers Urgències	42 00 80
- Hospital de la Santa Creu	50 05 33	- Bombers Consultes	42 08 85
- Quinta l'Aliança	50 13 44		

INFORMACIÓ AUTOBUSOS - Hispano Igualadina

Sortides de Gandesa

	De dilluns a divendres	Dissabtes	Festius
Tarragona	6,20-8,50-15,00-16,50	8,00-8,50-16,50	16,50
Reus	6,20-8,50-15,00-16,50	8,00-8,50-16,50	16,50
Barcelona	6,20-8,50-15,00-16,50	8,50-16,50	16,50
Alcanyís	10,00-19,00	10,00-19,00	10,00

Retorn a Gandesa

	De dilluns a divendres	Dissabtes	Festius
Sortida Barcelona	7,00-11,00-16,00	7,00-16,00	7,00
Sortida Tarragona	8,15-12,30-17,15-18,45	8,45-13,30-17,30	8,45
Sortida Reus	8,50-12,45-17,50-19,00	9,00-13,45-17,50	9,00
Sortida Alcanyís	8,00-16,00	8,00-16,00	16,00

Llocs de Sortida:

Barcelona: Corte Inglés Diagonal / Tarragona: Estació d'autobusos / Reus: Estació d'autobusos / Alcanyís: Ava.d'Aragó, nº 5 / Gandesa: Estació d'autobusos

Informació: 77 06 98

Nous horaris del servei regular per carretera entre Saragossa-Tortosa-Amposta-Sant Carles de la Ràpita-Vinaròs

Línia Vall-de-roures-Tortosa, per Gandesa:

Anada			Tornada					
A	A	B	A	B	A			
7.00	15.30	20.00	11.40	19.05	19.45	11.00	19.30	23.25
7.55	16.20	20.55	10.45	18.10	18.50	Amposta	7.45	15.15
8.25	16.50	21.25	10.15	17.50	18.30	Sant Carles	7.30	15.00
8.40	17.05	21.40	10.00	17.35	18.15	Cases d'Alcanar	7.15	14.45
9.00	17.20	-	9.40	17.15	17.55	Alcanar	7.10	14.40
9.20	17.40	22.00	9.20	16.50	17.35	Vinaròs	7.00	14.30
9.35	17.55	22.15	9.05	16.35	17.20	Benicarló	6.30	-
9.50	18.15	-	8.50	16.20	17.05			
10.05	18.35	22.45	8.35	16.05	16.50			
10.10	18.40	-	8.30	16.00	16.45			
10.20	18.50	23.00	8.15	15.45	16.30			
10.35	19.00	-	8.10	15.40	16.25			
10.45	19.15	-	7.55	15.25	16.10			

Itineraris: A: Diari, excepte festius; B: Diumenges
*: Enllaços amb Madrid-Bilbao-Vitòria-Pamplona.
Informació enllaços 977- 44 35 62. Informació línies regulars HIFE 977- 44 03 00

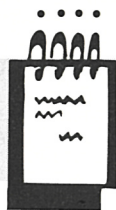
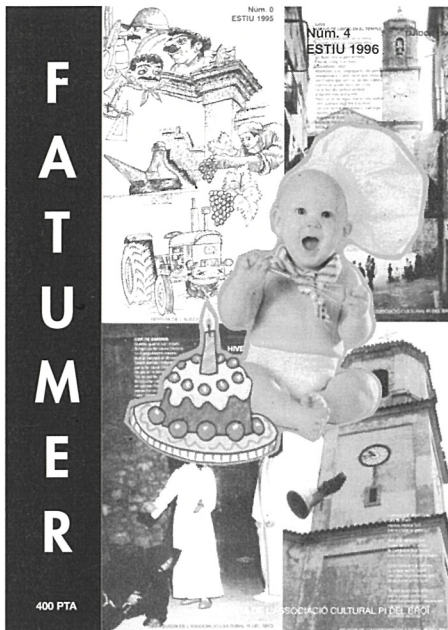
Anada		Tornada
6.00	Vall de Roures	18.45
6.10	Queretes	18.30
6.20	Calaceit	18.20
6.28	Caseres	18.10
6.43	Bot	18.05
7.00	Gandesa	17.45
7.45	Gandesa	15.45
8.00	El Pinell de Brai	15.35
8.10	Benifallet	15.25
8.20	Xerta	15.10
8.25	Aldover	15.05
8.45	Tortosa	14.45

INFORMACIÓ TRENS

Móra la Nova	Tarragona	Barcelona/Sants		Tortosa	Tarragona	Barcelona/Sants	
6'45	7'41	9'00	CE	6'20	7'29	8'56	Reg
8'20	9'20	10'30	Reg	7'45	8'55	10'00	CE
12'30	13'30	14'56	Reg	9'00	10'23	11'56	Reg
14'43	15'43	17'00	Delta	10'45 [#]	11'16	13'56	Reg
17'28	18'31	19'56	Reg	13'07	14'33	15'30	CE
19'17	20'16	21'30	Delta	15'45	17'06	18'04	CE
				16'55	18'16	19,35	CE
				17'43**	19'03	20'13	Delta
				18'10	19'51	21'00	Delta
				18'24	19'51	21'00	Delta
				19'40	20'57	22'05	Delta

*Només dissabtes i diumenges d'estiu

**només divend.i dium. #Només circula el juliol i agost

EDITORIAL

La revista FATUMER ja té un any de vida. Això ha sigut possible gràcies a tots valtres, que hau col.laborat tant en subscripcions, com en publicitat, com en aportacions (escrits, poesies, fotografies, entrevistes...).

Sense el vostre suport esta il.lusió no haurie sigut possible, i la bona acceptació mos encoratge a continuar, en més ganexes, per a tirar avant la revista FATUMER.

Les subscripcions han anat augmentant a poc a poc, no tan sols en gent que viu al Pinell, sinó també en pinellans i pinellanes que viuen fora i en amics d'altres poblacions. Estes persones mos comenten que esperen impacients rebre la revista cada trimestre, perquè els fa molta il.lusió saber noves del poble des del seu lloc de residència, i és que les raïls són les raïls, i això no s'oblida mai.

AJUNTAMENT
DEL PINELL DE BRAI

CONSELL COMARCAL
DE LA TERRA ALTA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Ramon Alabart, Selvi Alcon, Marifé Altadill, Àngel Altadill, Magda Ferré, Ramon Hernández, Maria Josep March, Marc Martínez, Lluís Peris, Montse Riba.

Tots los articles signats són responsabilitat dels seus autors.

EDITE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL "PI DEL BROI", LLISTA DE CORREUS DEL PINELL DE BRAI.

Impressió a Calaceit per Gràfiques del Matarranya. D.L.T- 1436-95

CARTES D'OPINIÓ

Carles Altadill i Serres

En il·lusió i retard nos ham subscrit al FATUMER, i així nos han arribat a les mans los dos primers números d'esta revista que estimam, reflex de la vida del Pinell, des de la qual us desitjam lo millor.

Jo l'hai llegit en encís i m'hai adonat de l'esforç del consell de redacció perquè la revista esdevingó representativa de la vida del poble, de la història, del medi ambient, de la salut, del lleure, de la forma de parlar i escriure, dels costums i els menjars de les nostres contrades.

Seguint el consell de l'Editorial de la revista número 1 d'aportar idees, opinions, experiències...; malgrat totes estes boniques pinzellades de la vida dels pinellans a què nos ham referit més amunt, creiem que la revista no reflectix "encara" plenament la vida del poble, ja que un poble es valore per les seues creences, la seua religió (sigue quina sigue), lo seu art ..., són projectats als altres. Com, si

no, reconeixem la grandesa d'altres pobles de la humanitat si no és per la recerca de les seues restes?

Los fills del Pinell no som aliens a estes vessants de la cultura i de la fe: l'art, la música, lo teatre, l'església, la parròquia, són part important del més pregon dels nostres cors i en gran part herència dels nostres avantpassats, alguna cosa lloable i digna de ser publicada al FATUMER.

També voldria agrair públicament lo fet que des de l'Ajuntament m'enviessen per primera vegada, en més de trenta anys, lo programa de festes. Me vaig sentir tan content que no em vaig poder estar d'agradir-li ho al Sr. Alcalde i preguntar-li si ho feie en tots los que estam fora. "Chapeau, Sr. Alcalde."

Fent-me indigne portaveu de molts dels fills del Pinell, m'hai atrevit a fer una CONTRA d'ASSAIG DE CÀNTIC EN EL TEMPLE, de Salvador Espriu, que publicàveu a la primera pàgina.

No n'estic de cansat de la meua terra.
No m'agradarie allunyar-me'n, ans al contrari.
Arreu es trobe gent neta i bruta, noble i falsa,
cultura i ignorant, rica i pobra, lliure i esclava,
desvetllada i adormida, feliç i desgraciada.
Hi ha ocells que dixen lo niu.
N'hi ha que retornen, com les orenetes.
N'hi ha que se'n poden riure del poble un cop són lluny,
però n'hi ha que estan a prop i també se'n riuen.
N'hi ha que tenen el somni de marxar.
N'hi ha que tenen el somni de tornar.
¿Qui no és covard i salvatge...
si es refie sols de les seues forces?
Puc estimar i estimo...
"i estimo a més en un desesperat dolor"
la dolorosa pobresa, la dolorosa tristesa,
la dolorosa dissort de la pàtria...
Puc estimar i estimo...
i estimo a més en joia i plaer,
la bellesa, la netedat, la llum, la natura,
la bonesa de la gent del meu poble,
tot allò que el fa gran i esplendorós
als ulls d'un enamorat.

Oficis Antics: Fer rama, fer carbó, fer carrotxa

Antònia Serres
Bueneventura

El carbó vegetal s'ha utilitzat sempre per cuinar els aliments, abans que les modernes fonts d'energia (petroli, gas o electricitat) el substituïssin. I encara avui per fer una bona barbacoa es fa servir el carbó vegetal.

El millor carbó era el de carrasca, però com que aquí no n'hi havia, s'elaborava a partir de la fusta d'olivera i, sobretot, ametller, que pesava més.

Els anys 1940-60, coincidint amb l'arrencada d'ametllers, substituïts per plantacions de vinya, s'aprofitava aquesta llenya per fer carbó. Això es feia a les carboneres. Consistia a fer un "llarer" (espècie d'era) en forma de triangle i anar-hi col·locant unes fileres horitzontals de buscalls prims per aguantar els grossos, perquè no toquessin en terra. Així començava a aixecar-se fins a una alçada de 1'5 metres, posant els buscalls més grossos al centre. Una vegada estaven tots apilats es tapaven amb rama de pi verda.

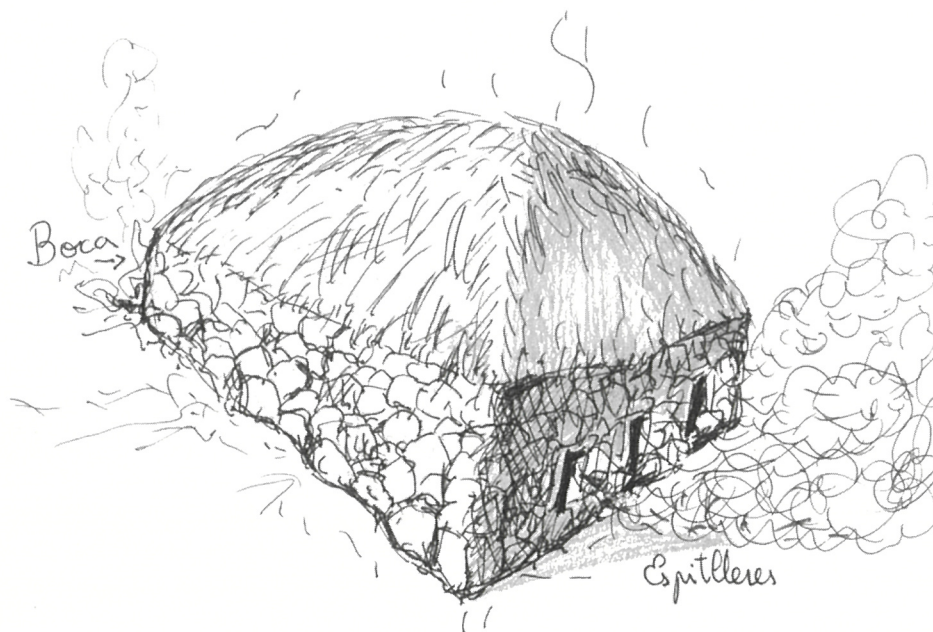
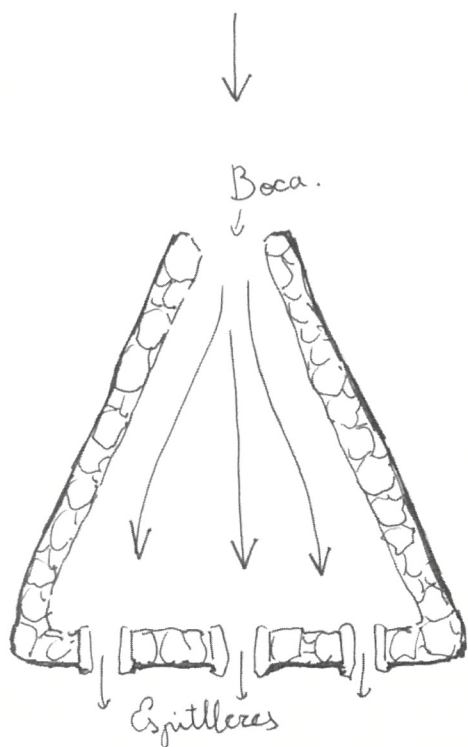
Els tres laterals de la carbonera es protegien amb un marge de pedra d'una alçada una mica inferior a la central, que tenia una forma abombada. Es cobria tot de terra i només es deixava un forat en un angle del marge, que era la boca per on s'encenia. Al costat contra-

ri hi havia de tres a cinc espitlleres, segons la grandària de la carbonera, per sortir el fum i donar tiratge mitjançant la circulació limitada d'aire. Una vegada encesa, es deixava unes 4 hores perquè el foc prengués bé (la llenya del costat de la boca era fluixa i es consumia tota).

A continuació es tapava l'entrada d'aire o boca i el foc avançava en una combustió lenta en direcció a les espitlleres. Per això s'orientava la carbonera segons la direcció de l'aire, de manera que anés de la boca cap a les espitlleres.

Quan el fum sortia de color blavós (abans era blanc) indicava que el foc ja era a la vora i s'havia d'estar a l'aguait per tapar els forats en el moment oportú, si no s'hauria fet tot cendra. En quedar-se sense aire, la combustió s'apagava i els buscalls encesos es convertien en carbó. S'havia d'esperar uns dos dies abans de desparar la carbonera perquè es refredés del tot.

El procés de combustió s'havia de vigilar constantment per si es feia un "colador" (un foradet per on sortia el fum) i s'havia de tapar de seguida. També de tant en tant s'anava apretant per sobre la terra amb les mans o una pala per comprovar que la llenya no es consu-

Dibuixos fets per Àngel Altadill

mís, si no es feia una campana i en apretar s'enfonsava, la qual cosa volia dir que aquell tros s'havia de corregir i tapar-lo bé amb rames verdes i terra.

Quan estava ben apagat es començava per treure les pedres del marge, la terra i les rames, i s'havia de tenir preparat un bidó d'aigua per si algun buscall encara cremava. Si tot havia anat bé, un 40% de llenya, aproximadament, s'havia transformat en carbó.

Una altra manera de fer-se al-

gun jornal era l'aprofitament del bosc. Així es feia carrotxa. A la primavera, amb una destreal s'arrencava l'escorça seca del pi sense tocar la pell que protegeix la saba. Es comercialitzava per fer tints. I al setembre s'aprofitava la reina.

També s'anava a fer rama per cremar als forns de pa i sobretot als primitius forns d'obra. Es tractava d'arrencar els matolls del sotabosc amb una aixada de fer rama. Així també es mantenien més nets els boscos. Al dia podien fer-se unes 5 cargues. Cada

carga estava formada per 8 gavells i es pagava a pesseta el gavell. Pel transport es pagaven 8 pessetes per una carga.

Compraven la rama les petites indústries on es treballaven les argiles de la zona per fabricar teules, rajoles i tovots: la venta del Riu i els Rossos al costat del Canaletes, Feliu i els Xims-Olesa. Per fer una cuita necessitaven 200 cargues de rama.

La progressiva transformació dels forns de rama pels actuals de fuel o gas als anys 70 va posar fi a

LITERATURA

(Ramona March, 94 anys)

Este romanç lo va aprendre la senyora Ramona quant tenie 6 anys, a l'escola, del llibre Páginas selectas.

—Jesús que niña tan guapa,
Jesús que niña tan linda,
¿que haces en estos campos
que estás aquí tan solita?

—He venido a coger flores
para hacer una corona
para la Virgen María,
que tengo mi madre enferma
y me han dicho las vecinas
que a punto se pondrá buena.

—¿Quieres a la Virgen?

—Mucho.

—¿Le rezas?

—Todos los días.

—¿Y que le pides?

—Salud para mi familia.

—Rézala y quíerela mucho
que además de compasiva

es María más hermosa
que el oro y la plata fina.

—Yo pondré en la santa frente
una corona muy linda
pero temo que la Virgen
no haga caso de una niña.

—Angel de Dios tu inocencia
los corazones cautiva,
las niñas tambien son flores
y agradan tanto a María,
como las de los jardines
y de las praderas en que se crían.

Ya bajan por las colinas,
ya suben por la ribera,
grandes y chicos, ¡oh, mira!
Vámonos tambien nosotras,
pues tengo entendido niña
que es María más hermosa
que el oro y la plata fina.

La festa de Sant Llorenç
este any ham de celebrar
en una gran harmonia
i una gran amistat.

Lo Pinell és una pinya
i mai mos han de separar,
lo poble és molt menut
però digne d'admirar.

Tenim la cooperativa,
que no n'hi ha cap d'igual,
i en lo que estem fent del reg
crec que se n'ha de parlar.

Li demano a sant Llorenç
que als fills no calgo marxar
que se pugon quedar al poble
per a poder treballar.

Tenim una joventut
en molt bones qualitats,
saben celebrar les festes
i als forasters invitar.

Les festes celebrarem
en aigua i llums de colors
i a tots demostrarem
que al Pinell som los millors.

Serafina de Dios

Excursions, esplai i espargiment

Josep Ramon Alabart i Eleuteri Martínez

Fa un any proposàvem una nova alternativa al temps lliure dels pinellans, una altra manera de viure la vida, de viure la natura que mos envolte: fent excursions, sortint als costers, respirant l'aire sa, moure una mica les articulacions rovellades i adormides pel sedentarisme i la passivitat dels temps que vivim. Fórmula definidora:

Escarxofat+sofà+tele+zapping=(peresa+mandra)2 x (quilos de +)

Cada mes s'ha fet una sortida. Los primers mesos vam arreglar l'antic camí de ferradura dels Algars, des dels Cagaferros i la Vall de Marco fins a la basseta d'Astasio. Més avant, vam invitar lo Centre Excursionista de Xerta i el vam inaugurar. Una altra sortida va ser a l'Atalaia, la Casa dels Brois..., signes de la història del Pinell. També l'excursió en bicicleta de muntanya des d'Horta de Sant Joan fins a Arnes, en què vam veure lo Pimpoll i el Pi Ramut; 21 bicicletes avalen l'èxit de la sortida, la

creuada de les serres de Cavalls i Pàndols, en mostres patents de la Guerra Civil, i recentment la baixada pel riu Canaletes, prop del seu naixement.

Tot amanit en molta dosi de bon humor, alegria i interès de part de tots. Evidentment que això representa sacrificis, com anar a dormir aviat los dissabtes, alguna gota de suor, algun entrebanc, esgarriada, tortillada o caiguda de bicicleta, però analitzant-ho bé, està sobradament recompensat.

Lo que pretenien s'ha aconseguit, com la despreocupació dels problemes de cadascú, la relaxació (causa de l'estrès actual)... Si ham de fer un balanç, serie positiu, però encara ho pot ser més si la participació és més gran.

És evident la importància d'estos actes, no tan sols per l'activitat física o d'esbarjo, sinó també per la relació entre persones del nostre poble, la convivència que ham tingut i l'harmonia del grup.

Sortides com estes feien falta al Pinell, que potencien, és clar, la cultura i l'enriquiment físic i mental de cadascú tan oblidats per la gent a causa de la monotonia de la societat d'avui dia.

Com a solució a la calor d'estos dies i l'esgotament de les festes majors, fruit de més d'un excés (menjar, licors, poc dormir...) te proposem lo pròxim diumenge 18 d'agost vindre en naltres al pantà d'Ulldecona (conegut popularment com a pantà de la Sènia, perquè està prop d'este municipi). Farem una petita excursió pel matí, anirem a veure lo Faig Pare i el Pi Gros (catalogat en alguns llibres com lo pi més gran de Catalunya), i després mos banyarem.

Des d'estes ratlles agraïm la col.laboració de tota la gent que fa possible tirar endavant este projecte: l'escola Cèsar Martinell, los propietaris dels vehicles tot terreny o normals i, en definitiva, a tots los participants.

Excursió a la Serra de Cavalls i Pàndols

Plats d'ara i abans

Magda Ferré

POLLASTRE ROSTIT

(Per quatre persones)

Ingredients: 1 pollastre
1 ceba
1 cabeça d'all
1 fulla de llorer
1 rameta de julivert
1 tomaca
1 gotet de vi blanc
1 gotet d'oli
sal

Com ho fem:

Se pose tot junt menys lo vi en una cassola de terra; ho dixarem coure de mitja hora a tres quarts; després hi afegirem lo vi i ho dixarem acabar de coure.

Ah! Penseu en una mica de pa, perquè el suquet és per a llepar-se los dits!!

PRIMS

Ingredients: 8 ous
1 tassetta d'oli
1 tassetta d'anís
una mica de sucre
suc d'una llima
la farina que demano
(pasta blaneta)
25 grs. de pastilla

Com ho fem:

Posem los 8 ous sencerets, la tassetta d'anís, la d'oli i el suc de la llima, després s'afegeix lo sucre (al gust de cada u) i la pastilla, treballant la pasta mentre afegim la farina. Una vegada pastada la dixem reposar tapada en un drap mitja hora aproximadament. La pasta, ja feta bona, ll'estirem ben estirada damunt la llanda i marquem amb un ganivet quadrets. Finalment l'ensucram ben ensucrada i al forn.

Ja veureu quina llepolia.

*Lo Pi del Broi us desitja unes
Bones Festes Sant Llorenç*

L'Associació Cultural LO PI DE BROI us invite
a participar en los actes del
**PRIMER ANIVERSARI DE
L'ASSOCIACIÓ
ELS DIES 3 I 4 D'AGOST**

Activitats de l'Associació Cultural Pi del Broi 1995-96

Agost:

- Cursos de Cap de Dansa
- Número 0 de la revista FATUMER
- Diumenge 27:
  - Festa de presentació de l'Associació Cultural Pi del Broi:
  - Cercavila a càrrec de l'Ull del Bou,
  - Presentació del número 0 de la revista
  - Teatre: Un fanàtic del Barça, pels Amics del teatre, de Batea.
  - I Trobada de Jotes
  - Actuació de Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries, Es cantava i es canta

Setembre:

- Ballada del Cap de Dansa del Pinell a la Festa de la Baixada dels Raiers pel riu Segre (Lleida)

Octubre:

- Diumenge 1:
- Primera fase de la recuperació de l'antic camí de ferradura des dels Cagaferros a la cova de l'Algar.

Desembre:

- Núm. 1 de la revista FATUMER
- Divendres 22:
  - Actuació de Quico el Célio, el Noi i el Mut de Ferreries, Històries de Nadal Contades i Cantades
- Dissabte 30:
  - Excursió a la serra de Cavalls (barranc dels Bous, roca del Migdia, plans de Segura, font de Cavalls, font de la Gota, Punta de l'Aguila, Quatre Bancals de Sarraco i Lloba de Suano).

Gener:

- Dissabte 20:
  - Recuperació d'encantar les coques de Sant Antoni
  - Recuperació de la representació de La vida de sant Antoni del Pinell.
- Diumenge 28
  - Excursió a la roca Foradada del Montsià, conjuntament en lo Centre Excursionista de Xerta.

Febrer:

- Excursió a la serra de Cavalls junt en lo Centre de Lectura de Reus.

Març:

- Diumenge 3:
  - Segona fase de neteja del camí de ferradura dels Cagaferros als Algars.
- Diumenge 24:
  - Excursió a la serra de Pàndols (cova dels

Algars, Punta Alta i ermita de santa Magdalena), en lo Centre Excursionista de Xerta i el Centre de Lectura de Reus, i inauguració del camí de ferradura recuperat (Cagaferros-Algars).

-Dissabte 30:

- Inici del curs de balls de saló.
- Participació en el II Congrés de Cultura Popular en la ballada del Cap de Dansa del Pinell (Tortosa).

Abril:

-Núm. 2 de la revista FATUMER

-Diumenge 28:

- Excursió a l'Atalaia, bassa del reg, font dels Brois i casa dels Brois.

Maig:

-Diumenge 19:

- Excursió en bicicleta tot terreny. Visita al mas de la Franqueta, Pimpoll, Pi Ramut, mas de Pau, riu Algars i Arnes.

Juny:

-Núm. 3 de la revista FATUMER.

-Diumenge 9:

- Excursió Cavalls-Pàndols 1996. Crusada de les dos serres i fer nit a Santa Magdalena.

-Diumenge 30:

- Fi del curs de balls de saló.

Juliol:

-Dissabte 20:

- Ballada del Cap de Dansa a les festes majors d'Arnes.

-Diumenge 28:

- Excursió en bicicleta tot terreny i a peu riu amunt:

-Primer tram: sotida en bicicleta de la vall del Canaletes fins al salt de Sotorres.

-Segon tram: salt de Sotorres fins al Ventador, descens pel riu fins al salt de Sotorres.

-Cursos de Cap de Dansa

Agost:

-Núm. 4 de la revista FATUMER

Dissabte 4 i Diumenge 5:

- Primer aniversari de l'Associació Cultural Pi del Broi:

-II Trobada de Jotes

-Tirada de birles intercomarcal en la participació de gent del poble.

-Diumenge 18:

- Excursió al riu Sénia, Pi Gros i Faig Pare. Bany i dinar al pantà de la Sénia.

TROBALLES INTERESSANTS

En les darreres obres per a instal·lar les portes del carrer i la finestra a l'edifici del Centro, ha aparegut una Mare de Déu en un cor d'àngels que estave emparegada damunt de la finestra i que va descobrir-se quan se va repicar la paret.

Se desconeix la història d'esta imatge i també la seua antiguetat. Hi ha algú del poble que en sàpigo alguna cosa? Si és així posau-vos en contacte en algun membre de la revista i ho farem sortir en el pròxim número.

QUI ÉS QUI?

Sortida a les coves de Benifallet

Caterina Blanch i Navarro

Les coves en general

Les coves són localitzades essencialment en les regions de relleu càrsic. La penetració de les aigües en les capes calcàries provoca la formació de xarxes hidrogràfiques subterrànies. L'evolució d'aquestes xarxes, en les quals l'acció dissolvent de les aigües exerceix un paper important, comporta l'eixamplament local d'alguns conductes, que poden acabar amb l'enfonsament de la cova i la formació d'un avenc.

A poc a poc es van formant "sales", les dimensions de les quals de vegades són immenses. Els depòsits calcaris sobre les parets, les "incrustacions", les agulles i columnes d'estalactites i estalagmites constitueixen ornaments naturals magnífics i fan que algunes d'elles, acondicionades per ser visitades, esdevinguin centres turístics molt freqüentats.

Les coves situades prop de la superfície, en particular les costes que dominen els rius, han estat llocs d'hàbitat prehistòric durant l'últim període glacial.

En oceanografia l'erosió mecànica

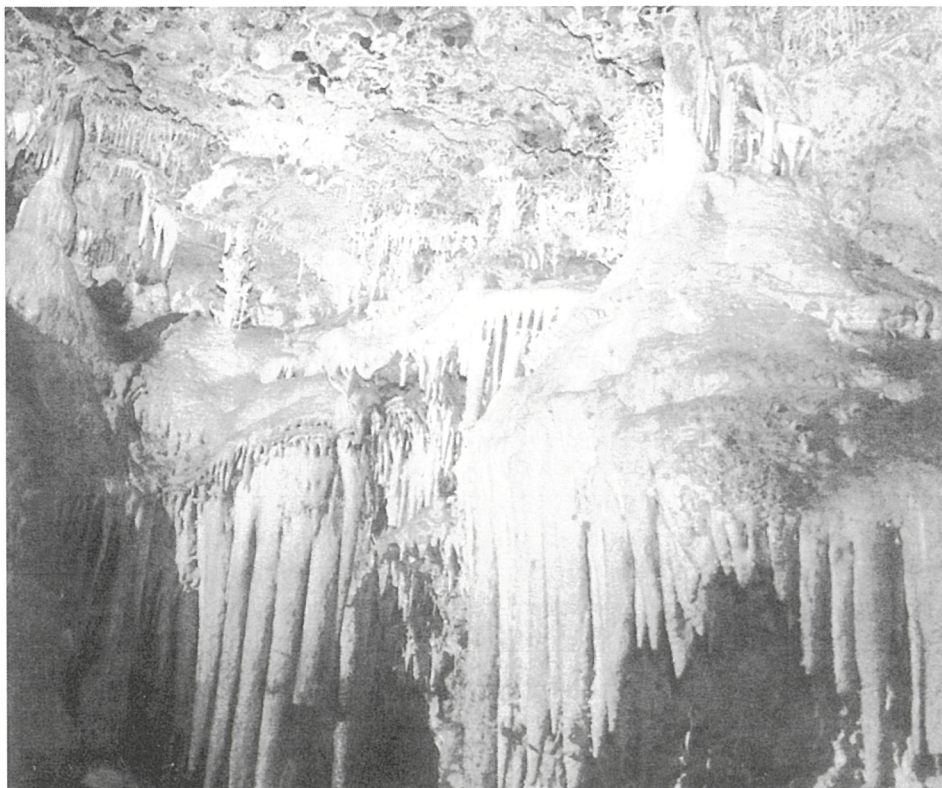
del mar ataca en concret els sectors dèbils de les roques dels penya-segat: diaclases i fractures sobretot en les roques cristal·lines, fractures i bancs menys resistents en les roques sedimentàries. És en aquestes darreres on les coves són el resultat de l'enfonsament localitzat de l'entalladura que s'observa freqüentment a la base dels penya-segats. Les excavacions poden estendre's fins a diversos centenars de metres cap a l'interior i constitueixen un element essencial de l'evolució morfològica dels penya-segats. L'enfonsament del sostre comporta la formació d'un canal estret; quan per una banda i una altra d'un espoló s'uneixen, l'erosió del mar provoca la formació d'un illot.

Les coves de Benifallet

Eren conegudes per la gent amb el nom genèric de coves de l'Aumediella i no despertaven interès espeleològic fins l'any 1968.

Aquestes coves són: la cova Meravelles, l'avenc de Sifó, cova d'en E. Marigot, cova de l'Aumediella Gran, cova del Dos i avenc del Cataclisme. Totes elles explorades i topografiades pel Grup d'Investigacions Espeleològiques (G.I.E.) del C. E. de Gràcia.

Cal destacar la cova Meravelles per la seva quantitat i qualitat de conscrecions, especialment les excèntriques. El lent degoteig de les aigües d'infiltració, carregades de carbonats en dissolució dona lloc a fascinants formacions, a voltes estrambòtiques, on la imaginació dels visitants descobreix éssers fantàstics i configuracions capricioses. A més de les clàssiques estalactites i estalagmites, a la cavitat es troba un gran nombre d'altres formacions d'estructura variadíssima com són: les columnes, cascades de pedra, banderes, macarrons, gours i, sobretot, les excèntriques, sorprenents estructures que semblen desobeir la llei de la gravetat.

El reciclatge del vidre

Francesca Borràs i Aubà.
Assistent tècnic en Consum

Com ja sabeu, a gairebé totes les poblacions de la nostra comarca es pot llançar el vidre en los contenidors que hi ha distribuïts.

Estos contenidors no estan posats per un simple capritx, sinó per intentar que tots naltres féssem un gest a favor de l'estalvi d'energia i la conservació del medi que mos envolt.

Segur que no sabíeu que l'energia que s'estalvie del reciclatge d'una ampolla de vidre pot mantenir encesa una bombeta de 100 W durant 4 hores, i que les ampolles NO RETORNABLES consumixen tres vegades més d'energia que les retornables.

També s'ha de tindre en compte que una ampolla de vidre que llancem avui pot continuar a l'abocador l'any 3000, d'altra banda hem de pensar el risc d'incendi que represente una ampolla trencada a un abocador.

La manera més fàcil de recuperar el vidre a casa és organitzar les escombraries perquè puguésseu separar les ampolles i guardar-les de manera convenient, i baixar-les al contenidor quan us vaigo bé.

Cal que hi tragésseu los taps o suros que no pot extraure l'imant, no és necessari traure les etiquetes.

Davant d'un producte en envàs retornable i un altre d'envàs rebutjable, decanteu-vos pel primer, és a dir, és millor REUTILITZAR els envasos.

I abans de llançar una ampolla,

mirau si us servix per a alguna cosa.

M'agradarie pensar que després de totes estes festes d'estiu haureu arreglat força vidre i que tot este vidre farà cap als contenidors verds que hi ha a la vostra disposició.

Ja ho sabeu, cada cosa té un lloc.

Us recordem que l'Oficina d'Informació al Consumidor atèn qualsevol consulta relacionada en lo medi ambient o el consum.

Lo vidre es forme quan se fon un barreja de sosa, sorra i pedra calcària a més de 1.500 ° C. Este material, a l'igual que el paper, lo consumim sense destruir-lo, la qual cosa facilite el seu reciclatge. Lo vidre se pot recuperar de dos maneres: a través de la REUTILITZACIO o bé el RECICLATGE. La reutilització del vidre s'ha practicat durant molts anys, portant envasos a la botiga. Però avui la majoria d'envasos no es poden retornar, per això s'ha de tindre cura del lloc on se dixen.

Beneficis que s'obtenen:

*Reducció de les erosions provocades per l'extracció de matèries primeres.

*Estalvi d'energia en la fusió del vidre.

*Disminució del volum de residus sòlids.

*Sensibilització de la gent en l'adopció d'un comportament cívic. Un mitjà d'educació.

FUTBOL CLUB PINELL

Benvolguts socis i simpatitzants del C.F. Pinell:

Quan llegiguésseu estes línies ja sabreu que l'equip a ascendit de categoria.

Que no us enganyo ningú, ja que ha sigut per mèrits propis. Com que el nostre equip ere el millor segon classificat i tenie el major coeficient de resultats dels cinc grups que formen la 3a Regional, la normativa de la Federació Catalana de Futbol preveu que en lo cas

que hi haigo la baixa d'un equip de categories superiors (en lo nostre cas el GIMNASTIC, de 1a Regional), mos correspon lo lloc que ocuparem la pròxima temporada en la 2a Regional.

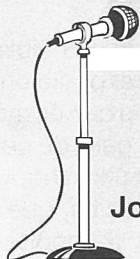
La idea de la Junta Directiva de la nostra nova situació és molt clara. Los socis volien ascendir de categoria, l'equip està a 2a Regional. Siguem un club de 2a Regional en un equip a l'alçada de les circumstàncies.

Entenem la dificultat que hi ha, i volem que la col.laboració de tots permeto afrontar el repte. Demostrem que els 50 anys de l'entitat, que fem este any, servixon per a traure profit de la situació.

Us demanam la vostra assistència a la Junta General que realitzarem, ja que l'Ordre del dia" serà ampli i interessant.

Felicitats a tothom per l'ascens.

ENTREVISTA A LA REGIDORA DE CULTURA, LAURA CRESPO

Selvi Alcón
Ramon Hernández
Maria Josep March
Josep Ramon Alabart

Foto cedida per Laura Crespo

1. Què recordau com a més bo de la infància?

Un record bo: la vida amb els pares; les vacances d'estiu; la innocència; la tranquil·litat de no haver-te d'amoïnar per què faràs, ni com ho faràs; l'espontaneïtat.

2. Què recordau com a més dolent de la infància?

Una de les coses que més m'amoïnava era les disputes entre els nens de la meua edat. Això no m'agradava mai: la violència, les baralles, les burletes.

3. Lo joc preferit de quan éreu xiqueta?

Depèn, al començament saltar les gomes, després, de més gran, jugar al Monopoli.

4. Què volíeu ser de gran quan éreu petita?

Hostessa de vol, policia, metgessa... Mai no em podia haver imaginat que al final hauria acabat fent el que vaig fer. És una cosa que no havia pensat.

5. Una virtut i un defecte que teniu:

Un defecte: A vegades em costa obrir-me a la gent. Donar-te a conèixer tal com ets. Hi ha persones més extravertides i n'hi ha que no ho són tant, i això penso que a vegades a mi m'ha fet més mal que bé.

Una virtut: Dir les coses tal com són. M'agrada dir les coses sense enganyar la gent, tal com penso. M'agrada molt la sinceritat.

6. Un fet que us haigo marcat la vida:

La mort del meu germà.

7. Quin motiu us va portar al món de la política?

En principi va ser per solidaritat. Vaig pensar que calia que un grup de gent fes alguna cosa pel poble. En aquell moment algú m'ho va demanar i per solidaritat ho vaig fer. És una cosa que no havia pensat mai, posar-me en política.

8. Com compagina les tasques familiars, laborals i de l'Ajuntament?

Com puc, perquè a vegades és prou dur. Procuro compaginar-ho el més bé possible. Procuro dedicar-hi el temps que puc. Tot és prou important i el dia només té 24 hores.

9. En què ocupau lo temps lliure?

Si pot ser escoltant una mica de música, que relaxa molt; llegir el diari; llegir algun llibre o, senzillament, anar

a passejar per treure totes les cabòries del cap, o viatjar, depèn de l'època de l'any, de la disponibilitat del temps i de l'economia, tot va lligat. Em relaxa molt, a vegades, caminar, contemplar la natura.

10. a) Una cançó especial:

N'hi ha moltes, per exemple Puente sobre aguas turbulentas.

b) Un llibre:

És que tots són diferents, tenen una personalitat. Per exemple El Hobbit, de T. R. Tolkien.

c) Una pel·lícula:

El último emperador

d) Un programa de ràdio:

La ràdio no l'escolto tant. Normalment escolto les notícies perquè no tinc més temps per escoltar res més.

e) Un programa de televisió:

M'agrada bastant el 30 minuts i Thalassa.

f) Un esport:

El tennis.

11. Un lloc per a no anar i un per a anar

Per a anar: D'entrada qualsevol lloc és bo per a anar. A mi m'agradaria visitar qualsevol lloc on es pugui anar, que pugui enriquir la persona.

Per a no anar: De moment no n'he trobat cap. A qualsevol lloc que vagis sempre aprens alguna cosa bona, per petita que sigui.

12. Quin personatge us agradaria conèixer en persona? Per què?

Jesucrist. Perquè considero que és un personatge que dins de la història ha estat el centre de moltes coses, i perquè devia ser una passada com a personatge històric.

13. Quants anys fa que desenvolupau lo càrrec de regidora de cultura de l'Ajuntament del Pinell?

Cinc anys i mig o sis.

14. Què significa la paraula cultura per a vostè?

Un conjunt de possibilitats, de coses que conformen el nostre viure de cada dia i que potser no som conscients que les tenim; però pot ser des del propi menjar fins a la manera de pensar de la nostra gent, fins a la nostra dansa, fins a la manera de parlar pròpia d'una localitat, de la gastronomia, els costums, tot això és cultura. Està la cultura popular i després està la cultura que entra més dins dels llibres, la del saber. Tot això és cultura.

15. Quines activitats culturals ha dut

a terme la regidoria des de l'any que vau entrar a l'Ajuntament?

D'activitats s'han fet un parell de cursos: un d'història i l'altre de costums i tradicions populars catalanes; es va fer la presentació d'un llibre, que era un recull d'unes notes d'una persona del poble, Daniel Martínez, que ara no està entre nosaltres; els primers cursos que es van fer de la jota del Pinell, que els va impulsar la regidoria de cultura a través de la Margarida i el Josep Maria, i l'any següent de sardana, i dos cursos de català i de grauat escolar.

La sardana és una dansa que val la pena que la coneguem, perquè aquí com que estem a prop de l'Aragó és més típica la Jota del Pinell que no pas la sardana, però tot forma part de la nostra cultura i tot és bo de saber, d'intentar poder fer.

També va haver una gent que va voler traure una revista, així com vosaltres, fa uns quants anys. Es va intentar donar suport com a qualsevol entitat del poble dins dels pobres recursos que tenim. S'intenta donar suport a tot tipus d'activitats perquè, clar, tots sabem que és bo i l'aportació de la gent que viu aquí al poble és important, pràcticament és el tot.

Quan vam entrar a l'Ajuntament, en la primera legislatura, vam fer una reunió amb els joves, i van demanar una sèrie de coses i una de les coses que van demanar va ser una biblioteca. Això de la biblioteca vaig pensar que era una de les coses que s'ha de tirar endavant com sigui, encara que el centre cultural no estigui acabat, perquè estava en obres, perquè tots sabem que costa molts cèntims, perquè tot és prou costós.

Jo faré el que pugui i aniré recollint llibres, i de fet, hi ha llibres valorats en més d'un milió de pessetes a l'Ajuntament, el que joestic desitjant és encaminar aquests llibres d'alguna manera perquè tot el poble pugui gaudir-ne.

Vam pensar que en col·laboració amb l'escola podríem habilitar la biblioteca que ells tenen, oferir els nostres llibres i que fins que nosaltres puguem tenir un altre lloc, si s'escau, com pot ser el centre cultural, podia anar funcionant.

Tothom podria disposar d'aquests llibres, però de moment això està bas-

tant difícil, ja que no hi ha cèntims per poder tenir una persona allà, pagar-li un sou. Ara estem esperant una mica que aquest lloc el cobris aquests xicotets que demanen fer el servei militar substitutori. S'han demanat dues places al Pinell, però això com a mínim tarda un any en concedir-se.

16. Quin balanç farie de les activitats culturals organitzades des de la regidoria?

Què vols que digui. S'han fet més coses, potser, que altres vegades. La regidoria de cultura estava unida a la de festes, perquè abans pràcticament de cultura no es feia res, eren les festes i ja està.

Jo reconec que amb els mitjans que tenim no podem fer gaire poca cosa més. Ho considero positiu per les coses que s'han fet, perquè no es feia res i ara s'ha fet tot això amb pocs mitjans, però tots voldríem més, no? A mi també m'hauria agradat fer més coses i que hi haguessin hagut un o més grups de gent que tingués unes inquietuds.

No ho puc considerar positiu quant a que penso que tothom té unes ambicions i que allò si hagués estat d'una altra manera hauria sigut millor, però, clar, els mitjans, a vegades, són limitats.

17. Com potencieu la vida cultural del poble?

Potenciar la vida cultural del poble, això és més que la gent agafo el cuquet, perquè l'Ajuntament pròpiament dit, pocs mitjans té per potenciar.

El Departament de Cultura és dels departaments que els han retallat més els pressupostos. Tothom està molt "agobiat", angoixat. Si tens un pressupost, cosa que la regidoria de cultura encara no té, perquè davant hi ha altres coses que són necessàries per al poble, no dic que siguin més importants, perquè no són més importants, almenys jo no ho veig així i no crec que ningú tingui la consciència que sigui més important, però si s'espantalla una bomba d'aigua al poble, evidentment que allò s'ha d'arreglar, costi el que costi. Ara, si no es fa alguna cosa de cultura, no passa res, home!, no passa res, no, enteneu? No és que no es vulgui, però a vegades et veus molt limitat.

18. Des del punt de vista cultural,

quines mancances té el Pinell i què creu que s'hauria de fer per cobrir-les?

Deu n'hi do. La biblioteca ho vaig veure clar que s'havia de tirar endavant fos com fos. He anat recollint llibres per tot arreu.

El reequilibri tant anomenat, potser seria bo un reequilibri, però a la llarga si la gent jove ha de sortir fora a estudiar i si no teniu possibilitats que aquí trobeu, a la vostra comarca, una feina, doncs, sortiu fora.

Seria ideal que hagués una biblioteca, una sala per fer exposicions. Tenim un celler cooperatiu que és molt important, ara hi ha una gurrup de gent molt interessada a impulsar-ho. Jo crec que això és molt positiu, que la gent del poble no dóna la importància que realment té aquesta obra, perquè estem acostumats a veure-la. No li donem el valor ni el mèrit que té.

De mancances culturals al Pinell, clar que n'hi ha moltes. Però una de les fortes seria que la gent comencés a canviar el xip i comencés a veure les coses d'una altra manera. Manca una sensibilitat respecte a uns temes i et diuen: "per això t'has d'amoïnar?", d'altres coses t'han d'amoïnar."

19. Quines activitats i projectes culturals té previstos per al futur?

El més pròxim és un curs d'història, del Roc Salvador, per a la setmana després de festes. El curs serà Història de Catalunya moderna i contemporània des de la Terra Alta, els dies 13 i 14 d'agost. Crec que serà prou interessant perquè és una persona molt coneixedora del tema, pot ser enriquidor.

I m'agradaria veure funcionar la biblioteca d'una vegada. També és molt important que el centre cultural estigui acabat perquè seria un lloc de trobada de tot tipus de gent, seria un lloc on es podrien fer xerrades, exposicions, posades en comú, debats, qualsevol cosa d'aquestes. És important que hi hagi un lloc així, però també és important que la gent tingui ganes.

20. Quin tipus de relació manté en les entitats culturals del poble?

Jo sempre he estat oberta a qualsevol que ha vingut a parlar amb mi, d'afavorir sempre el que es pugui al màxim una entitat que té gent amb ganes de fer coses i el que et dema-

nen és una col.laboració del tipus que sigui. Jo sempre estic oberta a suggeriments i coses, el que passa és que la gent sembla que tampoc no tingui massa ganes, no? Ultimament fa molt temps que no ve cap associació per l'Ajuntament a parlar-me com a regidora per dir-me: "mira, fem això i això, què et sembla?, i ens donareu suport econòmic o un local?". Això fa molt, però molt temps. Si han parlat en algú més, no ho sé, però amb mi, no. A mi, d'entrada, qualsevol cosa del poble és bona.

21. Li requerix molta dedicació haver de desenvolupar la la seua tasca a l'Ajuntament?

En requereix molta més de la que puc dedicar ara. Sí, perquè una cosa és anar resolent dia a dia i una altra cosa és tenir un temps per planificar: ara em trobaré amb aquests, ara amb aquests altres i els proposaré això i els proposaré això altre.

No, ara estàs una mica en plan receptiu, a veure la gent si té ganes de fer, què vol fer, a veure com ho volen fer. Bé, clar, no tens més hores per passar a un altre nivell, no?

22. Una bona regidora de cultura quines qualitats indispensables creu que ha de tindre?

Suposo que com qualsevol persona, com qualsevol regidor. D'entrada que sigui una persona com cal, una persona que estigui oberta al diàleg i que sigui emprenedora, però això que us dic, diguem que no té res a veure amb el que penso que jo sóc, diferenciem-ho. Una persona que es pugui dedicar, que tingui temps lliure, que tingui ganes, que conegui la gent, que sapigue parlar, que sigui dinàmica i que tingui un grup de gent al darrera que la recolzi per a l'hora de fer qualsevol cosa. Ho pots fer perquè tens gent al darrera. Pots muntar multitud de coses. Això és molt important.

23. Quin Pinell us agradarie per a les generacions futures? Què li falte i què li sobre?

Com la majoria dels pobles de la comarca som pobles petits, mancats de moltes coses, tenen el desavantatge de ser un poble petit i lluny de molts llocs, i tenen l'avantatge de tenir la riquesa de la seva gent gran, que és una gent molt sàvia, que la vida i el sentit comú els ha ensenyat molt i, és clar, jo veig que és una cosa que

nosaltres tenim i els pobles grans no tenen temps ni per parlar, ni per passejar, ni per discutir, el tracte de tu a tu. En un lloc gran hi ha l'avantatge que ho tens tot molt a prop, hi ha moltes coses. Són avantatges i inconvenients d'un poble petit i un poble gran.

24. Cantau les quaranta a algú?

M'han d'haver esgotat molt la paciència per cantar a algú les quaranta, o sigui, ha de ser quan això no té solució i n'han passat moltes i de molts colors, i aquí, doncs, cantar les quaranta no, però s'han de dir les coses tal com són, tot i que em violenta molt, qualsevol discussió, qualsevol baralla no m'agrada. M'he de veure molt forçada per arribar a aquest punt.

25. I a vostè, us han cantat mai les quaranta?

Home, alguna vegada m'han dit alguna cosa, suposo que quan algú no li ha semblat bé el que li he fet o no ha entès perquè ho he fet, també m'ho han dit. Tots som persones. La gent que anem pel món ens poden passar aquestes coses, a vegades són malentesos que s'han d'aclarir, no hi ha mala voluntat per enlloc, però passa.

26. Creieu que algú fa riure al poble?

Fer riure?, depèn de quin sentit. Quan les coses es volen treure de context i es volen fer creure a la gent coses que no són, jo, per a mi, això és fer riure, però, a més a més, amb un sentit molt penós, perquè la gent és de tan bona fe que no veu que això no és així.

27. Estació de l'any:

Al principi la primavera i l'estiu, però ara cada vegada m'agraden els colors de la tardor. És significatiu com va canviant el curs de la vida.

28. Dia de la setmana:

El divendres.

29. Un color:

El blau.

30. Menjar i beguda que més us agraden

Un menjar: És difícil perquè com m'agrada gairebé tot, doncs, qualsevol menjar em fa feliç.

Una beguda: Un got de vi del Pinell ben fresquet, un blanc, està prou bé.

31 Un sentit:

La vista.

32. Una bandera:

La senyera

33. Platja o muntanya?

Depèn, normalment platja. Depèn de l'època de l'any, platja o muntanya, les dues coses, però a l'estiu la platja.

34. Carn o peix?

A mitges

35. Nit o dia?

Pots agafar una mica de tot. Quan surto per la nit, surto perquè m'agrada, ara, quan em toca anar a treballar per la nit, no m'agrada gens.

36. Caminar o sofà?

Caminar

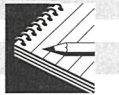
37. Finalment, què pensau de la revista FATUMER?

És una revista que està bé. La gent que hi esteu us esforceu per fer una revista com cal i, potser hi podríeu introduir algun tema d'aquests que estan de moda, d'actualitat, a banda dels temes típics i propis del poble o lligats amb l'estació de l'any que estem, o un tema molt candent. Però, és clar, això suposo que ho dic..., però jo desconec el funcionament i com ho organitzeu, la manera de redactar la revista..., doncs, és clar, és una opinió que us dono com a profana i com a persona que veu des de fora la revista, però bé.

Foto cedida per Laura Crespo

ACTES DELS PLENS DE L'AJUNTAMENT

Acta sessió plenària ordinària realitzada el dia 20 de maig de 1996

Absents: Pere Joan Chertó
Vallespí

01.- Aprovació de l'acta anterior

02.- Centre cultural 1a fase

Davant el credit disponible del programa d'Equipaments Culturals 1988-90 de la Diputació Provincial destinat a l'obra "Centre Cultural, 1a fase" per un import de 344.678 pessetes, S'ACORDE:

Primer.- Aprovar la certificació de l'obra presentada per a la col.locació de noves portes en les següents característiques:

-Pressupost líquid: 363.776 ptes.

-Subvenció Diputació: 334.678 ptes.

Ajuntament: 19.018 ptes.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte.

03.- Llei de prevenció riscos laborals

Després de l'aprovació de la nova Llei de prevenció de riscos laborals, i l'exigència legal de complir la normativa prescrita sobre este tema; S'ACORDE:

Primer.- Nomenar Antoni Borràs Alegre com a regidor delegat de l'àrea de prevenció de riscos laborals de l'Ajuntament.

Segon.- Comunicar als treballadors/funcionaris de l'Ajuntament la creació d'este nou servei de pre-

venció.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte.

04.- Telecomunicacions per cable

Lo ple de l'Ajuntament adopte l'acord següent:

Primer.- Adherir-se a la demarcació 3 (Barcelona-Besòs Zona 1; Nord-est Zona 2; Oest Zona 3 definida en l'annex de l'acta de lareunió conjunta entre el Departament d'Indústria, la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis del 21 de març de 1996.

Segon.- Donar el vist i plau al nomenament per acord entre l'AMC i la FMC, dels alcaldes de Lleida i Tarragona als efectes de representar als ajuntaments en el concurs d'adjudicació de la concessió de la prestació del servei de telecomunicacions per cable corresponents a esta demarcació.

Tercer.- Mostrar la voluntat de constituir un consorci conjuntament en l'Associació Catalana de Municipis i la Federació de Municipis de Catalunya i en los ajuntaments de la demarcació 3 per impulsar la implantació de la xarxa de comunicació per cable i optimitzar la seva utilització.

Votació.- Unanimitat regidors assistents a l'acte

Josep Llorenç Serres Ferré proposa la plena llibetat dels veïns de poble en contractar o no este servei de telecomunicacions per cable. Hi ha consens entre els regidors assistents a l'acte.

05.- Projecte urbanització c. de la Carretera

Després de la publicació de l'aprovació inicial del projecte tècnic d'obres titulat "Urbanització del c. Carretera-perllongació Av. Catalunya" s'ha presentat una al.legació de part de Pere Joan Chertó, en representació del grup polític UPLTA, per tal que les moreres que actualment hi ha al llarg de tot el c. de la Carretera signon

respectades perquè es tracta d'arbres amb un valor ecològic i sentimental molt important per a la gent del poble.

L'alcalde proposa al Ple de l'Ajuntament el següent acord:

Primer.- L'execució del projecte tècnic determine la retirada de les moreres existents i la plantació de nous arbres una vegada executada l'obra prevista d'urbanització.

Segon.- Per tal de garantir la supervivència del màxim possible d'estes moreres se demanarà la intervenció d'un tècnic competent per dirigir els treballs de transplantament dels arbres a altres zones que s'habilitaran.

Tercer.- Aprovar definitivament lo projecte tècnic d'urbanització del c. de la Carretera-perllongació Av. Catalunya. S'ACORDE:

Primer.- Aprovar-la en tots los seus punts.

Segon.- Notificar-la a Pere Joan Chertó.

Votació: vots afirmatius 5

-Josep Ramon Pellissa: s'abs-té

-Josep Llorenç Serres Ferré: negatiu

-Delmir Prieto Serrà: negatiu

Josep Llorenç Serres fonamente el sentit negatiu del vot dels regidors membres del grup UPLTA en lo fet que tècnicament és possible respectar les moreres sense haver d'ordenar el seu trasllat forçós.

06.- Escut municipal: nova proposta

Com que la Direcció General d'Administració Local del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya sol.licite la configuració definitiva de l'escut municipal, S'ACORDE:

Primer.- Acceptar proposta B, segons informe emès pel tècnic heràldic Armand de Fluvià.

Segon.- Proposar un únic canvi: substituir el model del pi (forani) per un fi propi del municipi.

Tercer.- Sol.licitar al Departament de Governació la preparació del disseny definitiu de l'escut en la modificació prevista.

Votació: unanimitat regidors assistents.

07.- Concurs pintura ràpida sol.licitud subvenció

Per la possibilitat d'organitzar dins del marc d'una setmana cultura un concurs de pintura ràpida i per tal d'obtindre fons econòmics per al seu finançament, S'ACORDE:

Primer.- Presentar davant el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya sol.licitud de subvenció.

Segon.- Com que hores d'ara no es disposa d'un pressupost determinat per al conjunt de l'activitat prevista, se fixe com a import de la subvenció 250.000 ptes, que es destinaran fonamentalment a premis i despeses d'organització.

Tercer.- L'Ajuntament justificarà documentalment tot ús d'estos fons econòmics davant lo Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte.

08.- Alienació habitatge Av. Catalunya, 23

L'Ajuntament Ple procedix a l'obertura de les pliques presentades:

Núm. 1.- Antoni Vallespí Orgilles. Preu ofertat: 4.501.280.-

Núm. 2.- M. Noelia Hernández March. Preu ofertat: 4.513.250.-

Acabada la lectura de totes les proposicions presentades, la Presidència adjudica l'habitatge subhastat a Noelia Hernández March, per haver estat la millor postora.

No es produeix cap reclamació ni recurs. S'ACORDE:

Primer.- Declarar vàlida la licitació i adjudicar l'habitatge situat a l'AV. Catalunya, núm. 23.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte

09.- Pavelló cobert. Actes inau-

guració

Un cop completa la legalització de la instal.lació se desenvoluparan uns actes d'inauguració bàsicament determinats per la participació ciutadana, en activitats esportives. S'ACORDE:

Primer.- Aprovar programa d'actes previst.

Segon.- Demanar al Consell Comarcal màxima diligència per al lliurament de la documentació de legalització de la instal.lació.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte.

10.- Leader II. Programa subvencions

L'Alcaldia informe al Ple de l'Ajuntament de la possibilitat d'accedir al programa de subvencions europeu Leader II: bàsicament se tracte d'un finançament adreçat a la iniciativa privada, per als petits i mitjans projectes de caràcter productiu, turístic, d'artesanía i serveis.

11.- Ruta turística "Camí Verd"

L'alcalde informe al Ple de la reunió desenvolupada al Consell Comarcal per presentar el projecte de creació d'una ruta turística verda per a vehicles sense motor, pel traçat de l'antiga via del ferrocarril "Vall de Zafán", en una subvenció aproximada de 180.000.000 ptes.

Com que este projecte inclou trams habilitats per a l'ús de vehicles en motor (accés a la Fontcalda), l'Ajuntament informará de l'habilitació d'un nou tram per a vehicles de motor al nostre municipi (accés a les finques de l'Obaga de l'Argila). S'ACORDE:

Primer.- Aprovar la creació d'este nou tram habilitat per a vehicles de motor (accés finques Obada de l'Argila).

Segon.- Se tracte de garantir l'accés al col.lectiu de pagesos que treballen finques en este indret.

Votació: unanimitat regidors assistents a l'acte.

12.- Llicències municipals

13.- Precs i preguntes

L'alcalde informe de l'estat conjunt de subvencions atorgades pel DARP per a exercicis anteriors a 1995: les corresponents a obres no executades han estat renovades per incompliment del termini d'execució previst.

L'Alcaldia informe de les diferents reunions de treball mantingudes en lo president de la Diputació i en la resta d'Alcaldes al Consell Comarcal per a preparar el programa de subvenció sol.licitat al Feder 5b.

Antoni Borràs presene la sol.licitud formulada segons la qual los ajuntaments de Miravet i del Pinell presentarien un requeriment formal a l'Ajuntament de Benissanet per a millorar la gestió del trànsit urbà d'este municipi. Després de fer una valoració d'esta proposta és desestimada pel conjunt de regidors assistents a l'acte plenari.

UN BALL, UNA RIALLA

Magda Ferré

Si hi ha algú que pugo dir "fixa't quin fart de riure que mos ham fet", este algú és qualsevol de les parelles que ham fet realitat lo curset de balls de saló, organitzat per l'Associació del Pi del Broi. Ham ballat, però sobretot, ham rigut moltíssim.

L'hivern passat vam pensar de fer aquest curs i, en veure que la gent estava animada, vam trucar al Jordi, tot un mestre i persona. I au!, ja estava posada la data i apuntades 25 parelles, Déu n'hi do, quants!

Lo dia 30 de març va començar allò que esdevindria un acte de fer poble, un acte de parlar, ballar i riure, unes nits dels dissabtes agradables i divertides. La gent mos ho passàvem molt bé; apreníem los primers passos del pas doble, del fox, del vals, del txa-txa-txa i del *rock and roll*.

Setmana a setmana la gent anava aprenent i, a vegades, calcigant lo ballador o balladora, però en un bon plat de rialles i bones cares. I tan bé mos ho passàvem, que vam allargar el curs tres setmanes més, fins al dia 30 de juny, en què es va acabar en ganes de tornar a començar, en ganes d'aprendre més i més, nous passos, nous balls. Bé!, sobretot en il.lusió.

Tant lo Jordi com l'Esther, los nostres mestres de ball, han estat fantàstics, comprensius i, sobretot, excel.lents balladors. Així que esperem que ben aviadet tornon al Pinell per a començar la continuació d'estos balls farcidents d'il.lusió i rialles.

SOLUCIONS A "QUI ÉS QUI?" DE LA PAGINA 11

1. Don Josep Alzina (lo mestre)
2. Fermin del Monjo (mort)
3. Joan de Maciana (mort)
4. Pere de Peret
5. Leandro de la Venta (viu fora)
6. Joaquin de la Venta (viu fora)
7. Batiste de Xaballa (mort)
8. Pere el Barceloní o Xurumbalito (mort)
9. Josep de Serres
10. Josep de l'Apotecari (viu fora)
11. Manuel de la Maria Raimunda (mort)
12. Pedrín de l'Apotecari (fora)
13. Antonio de Borrasset (mort)
14. Pere de la Miquela
15. Pere del Tibenxà
16. Josep de la Gabriela (mort)
17. Llorenç del Cònsol (viu fora)
18. Bertomeu de la Casilla (mort)
19. Pepe de la Venta (viu fora)
20. Josep de Peret (mort)
21. Amic de ca la Maellana
22. Vicentico Allosa (fill del metge Vicent)

23. Francisco de Colell (mort)
24. Domingo de Garrigueta
25. Manuel de Gaspar (mort)
26. Batiste de Cigaleta
27. Víctor de Coixeta (mort)

28. Javier de Bernavé
29. Pere de la Xicarra (viu fora)
30. Julio de la Maria Raimunda (viu fora)
31. Agustí de Garrigueta (viu fora)

Nutrició dels Vegetals

(III part)

Josep Maria Alcoverro i Martínez

FÒSFOR (P):

Encara que les quantitats de fòsfor, sí les comparem en altres elements, són reduïdes, és un element bàsic perquè forme part del DNA (portador dels caràcters hereditaris) i RNA. També forme part de diversos enzims (substàncies naturals que acceleren reaccions químiques que es produeixen a l'interior de les plantes) i de les molècules energètiques com l'ATP i l'ADP.

És un element indispensable perquè es realitzi la fotosíntesi i la formació de compostos orgànics. Com a conseqüència, la formació de productes cel·lulars, augment de pes, acumulació de reserves, ... estan determinats per la presència de fòsfor. A nivell de collita, se trobe en un increment de qualitat i de la producció.

Intervé en lo transport, la respiració i l'emmagatzament d'energia i també en les transferències d'energia de zones que en tenen molta a les que no en tenen tanta. Resumint podem dir que el fòsfor:

- Resulta imprescindible per a la formació d'hidrats de carboni, greixos i proteïnes.
- Proporcione l'energia necessària per a les transformacions en-

tre diferents compostos vegetals.

- És indispensable per a la formació de substàncies complexes com ara vitamines, enzims, etc.

- És factor de creixement perquè estimula la germinació de llavors i brotació d'ulls. Afavoreix l'activitat de les brotes i de les raïls.

- Factor primerenc perquè avance la floració i afavoreix la fecundació, quallat i maduració dels fruits.

- Factor vigoritzant, done força a la planta fent-la més resistent al fred i a les malalties.

- Factor de qualitat perquè millore los caràcters de gust dels fruits, hortalisses, etc.

- A la terra activa la flora microbiana i facilita la descomposició dels fems.

Lo contingut vitamínic de nombroses espècies utilitzades en l'alimentació humana i animal depèn del contingut de fòsfor.

Carències i diagnòstic foliar: La planta mal alimentada en fòsfor mostrarà signes contraris a una bona vegetació: escassa força, retard i falta de creixement, floració tardana i deficient, fecundació deficient i quallat dels fruits, retard de la maduració, escassa qualitat dels fruits, etc.

Los símptomes externs apareixen primer a les parts baixes i fulles més velles de la planta, quan encara a les parts altes i brostes no se'ls note. Les fulles baixes agafen un color obscur, quai blau i taques roges o púrpura. És característica la formació d'ondulacions a les fulles.

Cultius molt exigents en fòsfor: carxofera, alfals, carabassera, melonera, pastanaguera.

Cultius poc exigents en fòsfor: alls, maçanera, cogombre, perera i vinya.

POTASI (K):

Lo potassi és un dels elements essencials més grans, és a dir, que en major quantitat se trobe a les

plantes. La seua presència regula processos vitals com ara:

- L'economia de l'aigua.

- Més bona absorció radicular, obrir i tancar els foradets per on transpiren.

- Resistència de les plantes a la salinitat de la terra.

- Estimula el contingut d'aigua a les cèl·lules.

- Jogue un paper fonamental en l'elaboració de sucres, etc.

La presència de potasi en quantitats adequades facilite la formació d'òrgans rics en aigua i sucres.

Carències i diagnòstic foliar: Lo potasi és molt mòbil per la planta i se'n va fàcilment cap a les parts joves i punts de creixement. Los primers símptomes de deficiències les trobem a les parts més baixes de la planta (fulles més velles). Visualment:

- plantes raquítiques i creixent petit dels borrons.

- fulles comparativament llargues i estretes en tonalitats verdes o blaves, vores resseques i taques negres o roges. Les taques apareixen localitzades a les vores i puntes de les fulles, però van avançant cap dins.

- fruits petits i aparentment inmadurs.

Cultius molt exigents en potasi: ceba, col-i-flor, panís, patata, tomaquera i pastanaga.

Cultius poc exigents en potasi: all, ametllers i maçanera.

(continuarà)

Medicina i Salut

Josep Maria March

Abusar del sol?

Lo sol té efectes molt beneficiosos per a la salut, però si es pren en excés o inadecuadament pot envellir la pell i fins i tot produir cremades que es limiten a la pell o que a vegades són importants, especialment si afecten infants i ancians o si es localitzen a la cara, les mans o els peus.

Los símptomes són inequívocs: enrogiment de la zona afectada i dolor. En general lo tractament no requereix intervenció especialitzada, sols cal seguir les següents mesures:

-Submergir immediatament en aigua freda la part afectada o cobrir-la en tovalloles xopes per a reduir el dolor, evitar la formació de bombolles i reduir la profunditat de la lesió.

-Retirar suaument la roba que cobreix la zona malmesa.

-No utilitzeu mai olis, perquè impedeix una adequada neteja de la lesió i augmenta el risc d'infeccions.

-Rentar la part cremada en aigua i sabó suau.

-Cobrir la zona en una gasa esterilitzada impregnada en vaselina o aplicar-hi una producte protector (òxid de zenc, glicerina ...) que aïllo la zona malmesa i previngu la sequedat; a més a més de calmar i previndre la infecció.

-Si el dolor és intens utilitzau un producte que porto anestèsic local (lidocaïna o benzocaïna), també es pot prendre analgèsics, com l'as-

pirina.

Per tot això és molt important prendre el sol en un factor de protecció segons la pell de cadascú i evitar les hores més fortes de radiació solar.

Una de les conseqüències negatives d'abusar dels banys de sol és la possible formació del càncer de pell.

Lo càncer de pell és un tumor maligne localitzat a la pell o les mucoses externes (boca, genitals externs...). Pot aparèixer a qualsevol edat, però és més freqüent a partir dels 50 anys.

La incidència és major en hòmens, en persones que treballen a l'aire lliure, en les que prenen lo sol abundantment i en les que tenen el cutis molt clar.

Lo càncer de pell se presente com una lesió cutània que va, segons lo tipus de càncer, des d'una simple taca fins a grans llagues; si el tumor s'escampa pot afectar els òrgans i aparèixer símptomes d'estos òrgans infectats. La majoria de tumors malignes de la pell tenen bon pronòstic si es tracten en lo seu estadi inicial (95 % de curacions), però n'hi ha un tipus (Melanoma maligne) que s'escampa molt ràpidament i el pronòstic és molt pitjor.

Este càncer se pot confondre en una lesió cutània benigna, llavors lo diagnòstic se realitza sempre per una biòpsia (estudi microscòpic d'una mostra del tumor).

Lo tractament se base en l'extirpació quirúrgica del tumor; si els ganglis o altres teixits veïns estan afectats, també han de ser extirpats.

-A vegades d'una piga pigmentada es pot derivar una càncer de pell; lo més aconsellable és vigilar-la i anar al metge si augmenta de tamany, canvie de color, sanguege o es fa llaga.

-Lo que no es pot fer mai és abusar de banys de sol si la pell té poc pigment per naturalesa i sempre s'ha d'utilitzar factor de protecció.

-A vegades se pot confondre el

desenvolupament de la formació d'una verruga (tumors benignes causats per virus) en algun tipus de càncer de pell, però l'evolució de la lesió permet veure al metge si es tracte d'un procés cancerigen.

-En la quasi totalitat dels casos, si s'ha tractat a temps i s'ha seguit lo tractament adequat no es presente de nou lo càncer de pell, però s'han d'anar fent exploracions periòdiques per tal de comprovar-ho.

-Los signes mes habituals que anuncien l'aparició de càncer de pell són: un engrossiment de la pell progressiu, una llaga que no cure o un enduriment anormal de la zona de la pell en canvis de pigmentació.

S'ha de vigilar especialment les variacions que es produïxen sobre antigues lesions, com cicatrius per cremades o taques a la pell.

-Normalment los tumors cutanis no produïxen dolor en les primeres etapes, per este motiu quan van al metge la malaltia ja està molt avançada i llavors, lo tractament és més complicat.

Principals tipus de càncer de pell

1. Carcinoma de cèl.lules basals: se localitza a la cara i al coll. No s'escampa, pot afectar estructures veïnes (ulls, orelles...). Comence en un bony translúcid i després se forme llaga al centre i continua ceixent. Són típiques les crostes i hemorràgies.

2. Carcinoma de cèl.lules escamoses: se localitza a la cara i el coll i sobretot al llavi inferior (30 % dels casos). Pot escampar-se als vaos limfàtics. Comence en una clapa de color roig de superfície rugosa, a vegades en crostes.

3. Melanoma maligne: pot afectar qualsevol part del cos. Pot escampar-se per vasos limfàtics i sanguinis afectant el pulmó, fetge i cervell. Comence en una taca fosca o una piga negra i després va creixent i canvie de color. Produïx picor i dolor.

CERÀMICA
Humanés
 MAJOR.7 — 426051

FRANCISCA CASÉ
SPAR
 Preus d'impacte en els productes SPAR
 S'encomanen corones de flors per 'enterrós' i flors per comunions i bodes
 amb guarniment d'església inclòs.
 Pau Picasso, 2. Tel. 42 60 77 EL PINELL DE BRAI

FUSTERIA MECÀNICA
BAPTISTA VALLESPÍ ESPINÓS
 C/ Pilonet, 19. Tel. 42 60 63
 EL PINELL DE BRAI

Construccions BORRÀS
 Treballs ben acabats
 C/ Miravet, 30. Tel. 42 61 99
 EL PINELL DE BRAI

Maria Borràs Amposta
Comestibles en general
 C/ de la Font, 8. Tel. 42 62 57

FORN DE PA
Teresa Espinós Guarí
 C/ Forn, 2. Tel. 42 61 11 EL PINELL DE BRAI

Transports Serres
 C/ Major, 14. Tel. 42 62 64. EL PINELL DE BRAI

ELECTRICITAT i FONTANERIA
A&B C.B.
 INSTAL·LACIONS D'ELECTRICITAT I FONTANERIA
 C/ Pilonet, 13. Tel. 42 63 38

Àngels Amposta Borrull
Carnisseria - Cansaladeria
Xarcuteria
 C/ Miravet, 6. Tel. 42 61 59

PERRUQUERIA BERTA
HOME i DONA
Línia de productes REVLON
 Sant Roc, 5. Tel. 42 63 05
 EL PINELL DE BRAI

FERRETERIA PINELL
Ferreteria - Material Elèctric - Llistes de Noces -
Articles de Regal - Accessoris per a la casa i llums
 Plaça del Mercat, 5
 Tel. 42 63 42

PINTURES I DECORACIONS
SERRES
 Camí de la Creu, 10
 Tels. 42 60 34 - 42 60 05
 EL PINELL DE BRAI

TALLER
SALVADOR BORRULL FUCHO
 Servei automòbil i tota mena de mecànica
 C/ Cos, 5. Tel. 42 61 67

Bar Brasseria Can Manel
Especialitat en carn a la brasa i conill en all i oli
 Av.Catalunya, 5. Tel. 42 60 64

Taller Mecànic
Eleuterio Serres Amposta

FARMÀCIA

**Laureano
Blanch
Escurriola**

C/ Sant Jordi, 3. Tel. 42 60 76

FORN DE PA I PASTISSERIA

MONTAÑA

Plaça del Mercat, 2

Tel. 42 62 17

EL PINELL DE BRAI

SALVADOR

RAMÍREZ

CONSTRUCTOR D'OBRES

Camí Creu, s/n

Tel. 42 63 83

ÒSCAR ESPINÓS AMPOSTA

**Reparació de calçat
Artesania en cuir**

**Gran surtit en corretges i
sandàlies**

C/ Julio Antonio, 11

Tel. 40 01 46. **MÓRA D'EBRE**

RESTAURANT BAR

ÀNGEL

**ESPECIALITAT EN CUINA
CASOLANA
local refrigerat**

C/ Font, 10. Tel. 42 62 35

EL PINELL DE BRAI

COOPERATIVA DE CONSUM SANTA MAGDALENA

C/ Tortosa, 4
Tel. 42 60 86

Perruqueria Unisex GRIS

C/ Lleida, 26. Tels. 42 60 05 - 42 60 34
EL PINELL DE BRAI

GERMANS FABREGAT, C.B.

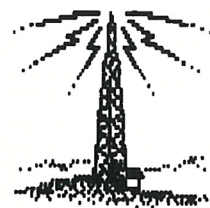
CONSTRUCCIONS EN GENERAL

C. Sta. Magdalena, 18
Tels.: 42 60 73 - 42 62 77
43594 EL PINELL DE BRAI

SOLUCIONS ALS MOTS ENCREUATS DEL NÚMERO 3

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	C	A	L	S	I	G	A	R		I
2	O	R	E	L	L	A		E	L	S
3	L	A	M		L	L	E	I	D	A
4	I			P	E	L	S		P	
5	G	O	L		G		P	I	T	A
6	U	N		P	A	G	E	S		L
7	T	A	B	A	L		R	A	U	L
8			O	L		A	I		L	
9	P	O	L	L	A	S	T	R	E	S
10	A		A	A	A			A	S	I

INSTAL·LACIONS BILBE, C.B.

- Instal·lacions i reparacions electricitat
- Fontaneria, calefacció, gas, aire condicionat
- Electrodomèstics
- Muntatge de rega (normals i automatitzats)
- Bombes...

Es fan pressupostos sense
compromís

C/ Molí, 65. Tel. (977) 42 02 92
43784 CORBERA D'EBRE

**Hi ha més de
vint mil raons
per fer cultura**

CONSTRUCAT